

## korte mededelingen

### Minder Grote Sterns op Griend door voedseltekort

Het broedseizoen 1996 is voor de op het vogeleiland Griend broedende Grote Sterns slecht verlopen. Het aantal broedparen van deze markante vogelsoort daalde sterk, terwijl in juni ook een groot aantal kuikens stierven. De belangrijkste reden voor deze teruggang was een groot tekort aan jonge Haring en de voedselconcurrentie met Kokmeeuwen. Ook de Visdief deed het slecht. De Noordse Stern en de Kokmeeuw, die beide minder afhankelijk zijn van jonge Haring, deden het redelijk.

#### Tekort aan jonge Haring

Grote Sterns en Visdieven leven vooral van jonge Haring. Deze vissen worden met name gevangen in het zeegat tussen Vlieland en Terschelling, zo'n vijftien km van de kolonie. Reeds in het vroege voorjaar, tijdens de vestiging van de sterns in de kolonie, was er weinig jonge Haring op de voedselgronden. Waarschijnlijk hebben veel oudere, ervaren vogels toen reeds van broeden afgezien. Veel jonge vogels zijn daarentegen wel gewoon gaan broeden. Dit laatste is gebleken uit ringonderzoek. Van de broedende vogels moesten al in een vroeg stadium beide ouders tegelijk gaan vissen om voldoende vis voor de jonge kuikens te vangen. Rond de sternkolonies broeden grote aantallen Kokmeeuwen. Dit zijn geduchte voedselconcurrenten. Zij roven een deel van het voedsel dat de volwassen Grote Sterns naar hun kuikens brengen. Doordat beide sternouders tegelijk moesten vissen, misten de jonge kuikens tijdens het voeren de bescherming van de tweede ouder. Ze kregen hierdoor te weinig voedsel. Hierdoor is een groot aantal kuikens verhongerd.

	1996	1995
Eidereënd	36	32
Middelste Zaagbek	4	1
Scholakster	300	480
Bontbekplevier	12	4
Strandplevier	13	7
Kokmeeuw	22500	24500
Grote Stern	5600	8200
Visdief	1700	2600
Noordse Stern	1150	1000
Graspieper	80	60

Aantal paren van enkele kenmerkende broedvogels op Griend in 1995 en 1996.

#### Winterstormen

De sterns kunnen de voedselconcurrentie met Kokmeeuwen gedeeltelijk voorkomen doordat de wat oudere kuikens de kolonie te midden van de meeuwen verlaten. De kuikens zaten dit jaar echter opgesloten in de kolonies, omdat de vegetaties er rond om heen hoog was opgeschoten en verruigd. Dit werd veroorzaakt door het uitbliven van flinke najaars- en winterstormen, die het eiland jaarlijks gedeeltelijk doen onderlopen.

Door de overspoeling met zout water wordt de plantengroei goed ingetoomd. Ook hierdoor zijn er veel kuikens van de Grote Stern uiteindelijk verhongerd.

#### Geen reden tot paniek

De oorzaak voor het gebrek aan jonge Haring is nog niet duidelijk. Opmerkelijk is dat de in Zeeland broedende Grote Sterns het wel goed hebben gedaan. Daar werd door de vogels ook veel jonge Haring gevangen. In een gezamenlijk project van IBN en RIVO wordt momenteel onderzoek gedaan naar de relaties tussen de Grote Stern en de visstand.

Mogelijk kan dit binnen enkele jaren meer informatie geven over dit fenomeen. Voor de Vereniging Natuurmonumenten zijn de resultaten van dit seizoen geen reden tot paniek. Juist populaties van vogelsoorten die koloniegewijs broeden in een dynamisch milieu, kennen van nature sterke fluctuaties. Als de voedselsituatie verbetert, kan hun aantal weer snel tot het oude niveau toenemen.

### Natuurgebied Onderdijk gereed

Op 25 oktober 1996 werd het natuurontwikkelingsproject Onderdijk te Wervershoof formeel overgedragen door de heer ir. J.R. Hoogland, plaatsvervangend Directeur-Generaal van het ministerie van Verkeer en Waterstaat en de heer ir. J.F. de Leeuw, Directeur-Generaal van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Na de overdracht werd het gebied in beheer gegeven aan de heer drs. N. van Heijst, plaatsvervangend Directeur van Staatsbosbeheer. De officiële handeling geschiedde bij de vogelhut. De directie IJsselmeergebied van Rijkswaterstaat heeft vanaf 1991 tot en met 1996 met enige tussenpozen de inrichting van het gebied laten uitvoeren. Aan de kust van het IJsselmeer is een gebied ontstaan met verscheidene waterdieptes, eilanden, een vogelhut en een recreatiegebied en er zijn vier openingen in de buitenkaden gemaakt. Het werk is nu afgerond.

Gemeenten, Rijk, Provincie, de Provinciale Waterleidingmaatschappij Noord-Holland en het Hoogheemraadschap hebben voortvarend en gezamenlijk gewerkt aan de totstandkoming van dit unieke project. Het natuurontwikkelingsgebied Onderdijk is een onderdeel van het project 'De Vooroever'. Het totale gebied is 120 hectare groot en ligt in de oeverzone van het IJsselmeer nabij Onderdijk en Andijk. Ruim honderd hectare is ingericht als natuurgebied. De overige twintig hectare is bestemd voor dagrecreatie en bestaat uit wandelpaden, weiden, beplanting en water. Het beheer van dit deel is in handen van het Samenwerkings Orgaan West-Friesland (SOW). Het beheer van het natuurgebied komt voor rekening van Staatsbosbeheer Alkmaar. Vanuit de vogelhut heeft het publiek zicht op het IJsselmeer en op het natuurgebied. De hut is

ook geschikt voor rolstoelgebruikers. Op één eiland is veel zand aangebracht zodat het een goede broedlokatie kan worden voor sternachtigen. De overige eilanden zijn begroeid met Riet. Het natuurgebied is gemaakt om broed-, rust- en foerageermogelijkheden te bieden aan verschillende vogelsoorten. Uit recente waarnemingen blijkt dat 174 vogelsoorten het gebied in de afgelopen jaren hebben bezocht. Het broeden van onder andere Dodaars, Zomertaling, Kluit, Watersnip, Snor, Blauwborst, Baardmanetje en Bruine Kiekendief maakt het jonge natuurgebied al tot een bijzonderheid. Ook de foeragerende Lepelaar, Kleine Zilverreiger en Kleine Zwaan dragen bij aan het succes. In totaal hebben dertien vogelsoorten die voorkomen op de internationale lijst van zeldzame vogels, in het gebied gebroed. Flora zoals Moerasandijvie, Zeeaster, Schedefonteinkruid, Mattenbies en Zeebies gedijen er goed. De komende jaren zal de verdere ontwikkeling van het gebied worden gevolgd.

### Kleine Zilverreigers breiden zich uit in Frankrijk

Sinds 1983 verblijven wij regelmatig in de maanden september en oktober op het Île d'Oléron, ten noordwesten van Bordeaux en ten zuidwesten van Nantes aan de Atlantische Oceaan. De eerste jaren kwam de Kleine Zilverreiger bij de oesterputten en langs de kust sporadisch voor. De laatste jaren is hun aantal zo sterk toegenomen dat mag worden aangenomen dat deze soort in die periode op het eiland algemeen voorkomt.

In de omgeving van Saint-Denis, in het noordelijke deel van het eiland, verzamelden zich soms zo'n zestig Kleine Zilverreigers in enkele bomen aan de kust tijdens hoogwater. Op 23 oktober 1996 maakte ik een dia van zo'n groep.

■ H.W. Offreins, Coornhertstraat 48, 3132 GJ Vlaardingen, (010) 434 87 82.

Wij komen ook sinds het midden van de jaren tachtig jaarlijks op het schiereiland Presqu'île de Rhuys (Morbihan) dat in Zuidoost-Bretagne, iets ten noordwesten van Île d'Oléron ligt. Ook daar komen de laatste jaren overal Kleine Zilverreigers voor op plaatsen waar ze in de jaren tachtig zelden waren te zien.

Jaap Taapken.

### Twijfels aan succes herintroductie Zeearenden in Schotland

In Engeland en Schotland groeien twijfels over een succesvolle afloop van de al in 1975 gestarte herintroductiepogingen van Zeearenden in Schotland, waar de soort begin deze eeuw door vervolging het veld moest ruimen. Blijkens een in 1996 verschenen artikel van R.E. Green, M.W. Pienkowski & J.A. Love staat niet vast of het project zal slagen. Ondanks dat tussen 1975 en 1985 82 jonge, in Noorwegen uit nesten gehaalde, Zeearenden op het eiland Rhum van de Hebriden werden losgelaten, hadden in 1992 slechts acht paren een territorium gevormd. Men is er zich van bewust dat zo'n kleine populatie buitengewoon gevoelig is voor onvoorziene gebeurtenissen, met als kans dat het slecht afloopt

met het nu al ruim twintig jaar lopende kostbare herintroductieproject. Aan de hand van modellen hebben de projectbegeleiders berekend dat de kans dat de populatie zal toenemen slechts weinig groter is als de mogelijkheid dat de populatie inzakt. Om uit de gevarenzone te geraken heeft 'The Sea Eagle Project Team' daarom besloten via een nieuwe reeks introducties uit Noorwegen te pogen de stam op een niveau te brengen dat voorkomt dat onverwachte gebeurtenissen het project definitief te gronde kunnen richten.

Bron: British Birds 89: 543.

### Valkenier contra meeuwen bij IJmuiden

De omgeving van de Zuidpier van IJmuiden was altijd een uitermate idyllische omgeving. Voor de grote aantallen bezoekers was er voor elk wat wils. Voorbeelden zijn: vogels kijken, vissen, over het strand wandelen, spelen al dan niet met je huisdieren, zonnebaden en vliegeren. Iedereen kon zich er vermaken en had plezier. Als je honger of dorst had stapte je één van de sfeervolle strandcafés binnen.

Een entourage op de grens van natuur- en antropogene invloeden. En dat trekt. Als vogelaar ben je bijvoorbeeld bereid de zee en de havens af te turen naar de altijd aanwezige zeldzame vogelsoorten, maar wel tegen de indringende achtergrond van de Hoogovens. Er komen hier beslist niet alléén vogelaars. IJmuiden heeft het dus.

Bij de projectontwikkelaars bleef dit niet onopgemerkt, sfeervol IJmuiden trok bezoekers. Zij wisten daar op in te spelen. Er kwam: een appartementencomplex, een jachthaven, natuurbouw, een grote parkeerplaats om zo dicht mogelijk overal bij te parkeren en een boulevard met terrasjes, winkels en jachthavenfaciliteiten. Naar mijn mening niet zo sfeervol meer als vroeger, maar wel voor iedereen wat wils. Alleen niet alles was meer voor iedereen. Ten slotte moet er geld worden verdiend, want er is veel geïnvesteerd. Het meeste geld is bij de 'happy few' te halen. Dus creëer je plaatsen waar de 'happy few' ongestoord kan recreëren, zoals in een jachthaven. Een beetje Monte Carlo aan de Nederlandse kust. Een plek waar je je kunt onderscheiden. Helaas waren de projectontwikkelaars een aantal dingen vergeten. Zij zaten aan zee en dus zijn er vogels, onder andere meeuwen. En wat doen deze meeuwen? Ja, zij schijnen! Daar worden kapitale jachten vies van.

In week 36 in 1996 keek ik naar het televisieprogramma 2 Vandaag en ik zag toen een rapportage over de 'Hiswa te Water' in de hierboven genoemde jachthaven. Opeens kwam er iemand in beeld met een Havik. Relaxend op een van de boten stelde hij met een gezicht alsof hij azijn had gedronken, dat met behulp van roofvogels de meeuwen werden verjaagd, want zij maakten de boten vies met hun uitwerpselen. Zo wordt dit voorkomen. Ik werd een beetje verward. Meeuwen verjagen met roofvogels in IJmuiden? In Nederland? In deze tijd? Met dit vergunningenstelsel? Misschien weer Europese regels die niet altijd even goed in de Nederlandse cultuur kunnen worden geplaatst?

Ik heb de valkerij altijd als een tijdverdrijf beschouwd met een heraldiek karakter. Een goede parallel, want een valkenier tegen meeuwen in IJmuiden is analoog aan Don Quichote. Een heraldieke sport tegen een zinloos doel. Een verhaal over een ridder die het ook niet zo begreep, maar overigens wel met zeer edele principes. Want als ik in IJmuiden was, stelde ik mijzelf altijd onwillekeurig de vraag hoeveel meeuwen er wel zouden rondvliegen. Ik begon wel eens te tellen: een, twee, drie, veel, bijzonder veel, zeer bijzonder veel. Ik hoop dat deze valkenier kan tellen, want dan begrijpt hij bijzonder goed wat ik bedoel. In wie is in de laatste situatie Sancho Panza? Dit moet het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij zijn, want hoe komt hij anders aan zijn vergunning. Verkregen met als doel: bestrijding van de meeuwen in IJmuiden, die de boten van de 'happy few' onderschijten. Wij leven niet meer in de Middeleeuwen. Wij leven in een tijdperk waarin veel meer kan worden berekeneerd. Ondanks dat vindt er vermenging plaats van belangen waardoor het lijkt of er fouten worden gemaakt of worden er fouten gemaakt waardoor belangen kunnen worden vermengd? Zoals bij zoveel ambtelijke vraagstukken zal het wel moeilijk zijn om hier een concreet antwoord op te krijgen. Maar naar mijn mening heeft de ambtenaar die deze vergunning heeft afgegeven, bij een eventueel voortijdig vertrek geen recht op een gouden handdruk, zoals een falende procureur-generaal of zoals de betrokkenen bij de CTSV-affaire. Er is mogelijk één reden waarom ik mijn stellingname wel zou willen wijzigen. Stel dat de vergunning is afgegeven om strategische redenen. Na vele bezwaren heeft men op het ministerie iets gevonden wat als bevredigende oplossing wordt aanvaard door de eigenaars van de boten. Dan heb ik de valkenier helaas onderschat en neem ik mijn woorden terug.

■ Teus Slagboom, Rijnzandweg 23, 4634 TW Woensdrecht, (0164) 61 34 63.

## Welk gevaar bedreigt de Kaalkopibissen?

In mei vonden Marokkaanse vissers een aantal lijken van Kaalkopibissen (*Geronticus eremita*). In totaal werden achtentertig dode exemplaren gevonden. De Kaalkopibis had eens een verspreidingsgebied dat zich uitstrekte van de Bovenrijn en de Donau en van de Jura tot in Oostenrijk, Zwitserland en de Italiaanse Alpen, Turkije. De laatste broedpoging was in 1989 bij Birecik, Klein-Azië. Vroeger kwam de soort ook in Egypte voor en in Algerije, Marokko, Spanje en wat kleinere eilandengroepen. Tegenwoordig komt deze ibis alleen nog voor in Marokko (1981 nog slechts 250 broedparen, in april 1996 nog geen 250 exemplaren\*. Verder is er nog een kolonie in het Souss-Massa National Park bij Agadir en een kolonie die ongeveer honderd kilometer ten noorden van het park ligt.

Uit onderzoek blijkt dat de sterfte niet is veroorzaakt door organochloriden, organofosfaten of door opzettelijke vergiftiging met strichnine (schriftelijke mededeling Chris Bowden, RSPB).

Laboratoriumtesten in Agadir hebben geen aanwijzingen opgeleverd dat er pathogene bacteriën bij het afnemen van de soort zijn betrokken en een veterinaire laboratorium te Weybridge (Groot-Brittannië) heeft twee belangrijke vogelvirussen als oorzaak van de sterfte kunnen uitsluiten. In september 1996 was, ondanks verdere onderzoeken, nog niets over de sterfte-oorzaak bekend.

Opvallend was dat sommige van de dood gevonden vogels hadden gebrakt. Dat wijst op een directe (natuurlijke?) vergiftiging.

Nu de populatie in mei 1996 in één week met zeventien procent is gedaald, wordt het werkelijk noodzakelijk alle mogelijkheden die er zijn om de Heremietibis of Waldrapp voor uitsterven te behoeden, te benutten. Daarbij dienen zeker ook 'kunstgrepen' niet te worden uitgesloten. In de dierentuin van Bazel (Zwitserland) bevindt zich een populatie waarvan de surplusen worden uitgewisseld met andere dierentuinen. Wellicht kan met behulp van broedmachines de populatie kunstmatig worden vergroot? Het vroeg uithalen van eieren, zodat er nog extra eieren worden bijgelegd, kan niet alleen leiden tot de toename van de aantallen Kaalkopibissen maar tevens bijdragen tot het behoud van een verantwoorde, genetische basis van voldoende omvang. Het uitwisselen van eieren tussen de nog bestaande vrij levende restpopulaties en de populatie in gevangenschap, zou wel eens van groot belang kunnen worden voor de instandhouding van deze soort.

Pierre Maréchal.

\*Noot: teruggerekend van het gegeven 38 exemplaren is dit 17%.

**Bowden, Chr. (1996):** Schriftelijke mededeling inzake de Noordelijke Kaalkopibis d.d. 10-10-1996.

**Cramp, S. (edr.) (1978):** Handbook of the Birds of Europe the Middle East and Northern Africa. Volume 1 Ostrich to Ducks. Oxford/London/New York.

**Curry-Lindahl, K. (1986):** Ecological Requirements of herons, storks and ibises (*Ciconiiformes*) and Resulting Conservation Problems. Ecoscript 34. Stichting Mondiaal Alternatief, Zandvoort.

**Hudson, R. & S. Cramp (1975):** Bedreigde vogelsoorten in Europa. Utrecht/Antwerpen.

**Pegoraro, Karin (1996):** Der Waldrapp. Sammlung Vogelkunde im Aula-Verlag, Wiesbaden.

**Peter, Heinz (1990):** Waldrappdämmerung am Euphrat. Max Kasperek Verlag, Heidelberg.

**Stokstad, E. (1996):** Rare birds ravaged by mystery poison. New Scientist 151 (2038): 4.

## Natuurfoto's van Flip de Nooyer en Fred Hoogervorst

Onder het motto 'Vogels in kleinbeeld en landschap in breedbeeld' wordt van 11 januari tot en met 27 april 1997 een natuurfototentoonstelling gehouden met foto's van Flip de Nooyer en Fred Hoogervorst op het Kasteel Groeneveld te Baarn, telefoon (035) 542 04 46.

De openingstijden zijn dinsdag tot en met vrijdag van 10.00 tot 17.00 uur en zaterdag en zondag van 12.00 uur tot en met 17.00 uur. Maandags is de tentoonstelling gesloten. Voor diegenen die gebruik maken van de parkeerplaats van Kasteel Groeneveld wordt dringend aanbevolen geen waardevolle spullen in geparkeerde auto's achter te laten.

## Broedseizoen Zwarte Zwanen *Cygnus atratus*

In een tweetal overzichtsartikelen beschrijft Lensink (1996a, b) het voorkomen van exoten in Nederland. Het gaat daarbij om vogels die van oorsprong niet in ons land thuishoren, maar door toedoen van de mens een mogelijkheid hebben gekregen hier te leven. Hij onderscheidt daarbij twaalf soorten die met succes een vrij vliegende populatie hebben opgebouwd. Tien daarvan zijn afkomstig van het noordelijke halfrond en twee van het zuidelijke. De van oorsprong noordelijke soorten broeden hier, net als onze eigen avifauna, gewoon in het voorjaar. Hoe zit dat echter met de Chileense Flamingo *Phoenicopterus chilensis* en de Zwarte Zwaan *Cygnus atratus*, vogels die in hun gebied van herkomst in een andere tijd van het jaar broeden?

Uit Lensink (1996a) valt op te maken dat de Chileense Flamingo net over de Duitse grens bij Winterswijk tussen de Kokmeeuwen broedt, gewoon in het voorjaar. Zij hebben zich dus kennelijk aangepast aan de nieuwe situatie. Volgens Simpson & Day (1984) is het broedseizoen van de Zwarte Zwaan in Australië variabel en voornamelijk afhankelijk van de hoeveelheid regenval. Broedgevallen worden gevonden in alle maanden van het jaar, maar vooral in de perioden februari-april en juni-oktober. Toen deze dieren naar het noordelijke halfrond werden vervoerd, leken ze het oorspronkelijke broedritme aan te houden. Meer dan eens zag ik in de kerstavakantie in dierentuinen Zwarte Zwanen met halfwas donsjongen. Volgens Lensink zou de Zwarte Zwaan in Nederland echter voornamelijk in ons voorjaar broeden.

In de Delta wordt gebroed in het Markiezaat, het nabijgelegen Zoommeer en rond de Philipsdam. Bovendien waren er twee broedgevallen op vennen op de zandgronden rond Bergen op Zoom. De populatie bedroeg in 1994 dertien paren (Lensink 1996a) en nam in 1995 nog toe. Dat jaar telde het Markiezaat circa vijftien paren en ten minste elf ongepaarde individuen en het Zoommeer een à twee paren. In de strenge winter 1995-1996 trad er flinke sterfte onder de zwanen op. In 1996 waren er op het Markiezaat nog maar zeven paren en vijf ongepaarde dieren.

Leden van de Vogelwerkgroep Bergen op Zoom vonden in totaal acht zekere broedgevallen. Zeven daarvan leverden 22 jongen op; gemiddeld 3,2 jongen per paar bij een nestsucces van 88%. Bij de succesvolle gevallen werden in de volgende maanden vrij kleine jongen op open water aangetroffen: mei 1x, juni 1x, augustus 1x, september 3x en november 1x. Bovendien was er een nest in oktober. De gevallen in mei en juni vonden plaats op vennen, de overige zes in de Delta. Als wij conform Lensink de maanden mei tot en met juli vroeg noemen en augustus en de volgende laat, dan heeft dus 25% vroeg gebroed op de zandgronden en 75% laat in de Delta. Dit is een totaal andere verdeling dan die in Lensink (1996a) wordt gegeven van 88% vroeg en 12% laat.

De timing van het broedseizoen rond Bergen op

Zoom is dus kennelijk niet conform die van het noordelijke halfrond. Dit laat zich mogelijk verklaren door de timing van het broedvogelonderzoek. In ons land is dat uiteraard maart tot juli. In die periode stelde Lensink dan ook zijn meeste broedgevallen vast. De late broedsels uit de oostelijke Delta werden voornamelijk aangetroffen tijdens watervogeltellingen of tijdens recreatief vogelen. Mogelijk gebeurde dat minder in andere delen van het land waar Zwarte Zwanen broedden. Daardoor zou het mogelijk zijn dat ook daar veel late broedgevallen plaatsvonden, maar door gebrek aan onderzoek in die maanden niet werden opgemerkt. Om zekerheid betreffende het broedseizoen van de Zwarte Zwaan te krijgen, is het nodig dat wij deze exoot serieus nemen en gericht onderzoek gaan doen naar zijn biologie (naar Lensink 1996a).

Dankwoord: Hans van Buel gaf twee door hem geconstateerde broedgevallen door.

■ R.M. Teixeira, Huybergseweg 12, 4631 GE Hoogerheide, (0164) 61 40 34 of 61 55 91.

### LITTERATUUR:

Lensink, R. (1996a): De opkomst van exoten in de Nederlandse avifauna; verleden, heden en toekomst. *Limos* 69: 103-130.

Lensink, R. (1996b): Vreemde vogels in de Nederlandse avifauna: verleden, heden en wat voor een toekomst. *Vogeljaar* 44: 145-164.

Simpson K. & N. Day (1984): *The birds of Australia*. Lloyd O'Neil, South Yarra, Australia.

### Summary

In a breeding population of Black Swans *Cygnus atratus* near Bergen op Zoom in the South-West Netherlands eight breeding cases were recorded, of which seven were successful, giving a nesting success of 88%. Average brood size was 3.2. Breeding was reported in may (1), june (1), august (1), september (3), october (1) and november (1), giving the impression of a late breeding season. This contradicts the study of Lensink (1996a), who found a season normal for the Northern hemisphere. Probably his data were biased by not finding late breeders because of the absence of breeding bird surveys in that time of the year. More detailed study is needed to find out what factors determine the onset of the breeding circle of this southern species, living in the Northern hemisphere.

## IVN ontvangt Prins Bernhard Fonds Prijs voor Natuurbehoud

Op 25 oktober ontving het IVN Vereniging voor natuur- en milieu-educatie uit handen van Zijne Koninklijke Hoogheid prins Bernhard de Prins Bernhard Fonds Prijs voor Natuurbehoud. Aan de prijs is een geldbedrag verbonden van f 100.000,-.

Het IVN krijgt de prijs om een aantal redenen. Het IVN streeft naar meer natuur en een beter milieu en heeft gekozen voor een educatieve aanpak om dit te bereiken. Ze investeert in mensen. Zonder inzet en betrokkenheid van de bevolking is immers een duurzame samenleving niet mogelijk.

Het IVN bewijst haar bestaansrecht al meer dan 35 jaar. De kracht van deze vereniging ligt in een hecht netwerk van actieve vrijwilligers (het IVN kent alleen actieve vrijwilligers), dat wordt ondersteund door beroepskrachten in de provincie

en het landelijke bureau. De 180 afdelingen liggen verspreid over het hele land en daar vindt het educatieve werk plaats. De eerste aandacht gaat uit naar verhoging van de kwaliteit en de kwantiteit van de natuur in de directe leefomgeving.

Een andere oorzaak voor het succes van het IVN is dat het een scala aan natuuractiviteiten biedt: excursies, wandel-, fiets- en vaartochten, natuurvakanties en cursussen over landschap, planten, paddestoelen, natuurbeheer, milieuzorg. Het IVN besteedt veel aandacht aan jeugd- en jongerenactiviteiten zowel binnen als buiten school. Alle activiteiten worden uitgevoerd door geschoolde vrijwilligers. Mede daarvoor is er een opleiding voor natuurgidsen, natuurouders en schoolgidsen opgezet. Zo is er door het IVN in Nederland een educatief netwerk ontstaan.

Het IVN voldoet bij uitstek aan de criteria waaraan kandidaten voor de PBF-prijs worden getoetst: het uitdragen van het besef dat een hoge kwaliteit van het milieu de basis vormt voor verantwoord natuurbehoud, een aanzienlijke bijdrage voor vrijwilligers, landelijke uitstraling en het ontwikkelen van activiteiten die van grote educatieve waarde zijn.

## Landelijke roofvogeldag op 15 februari

Op 15 februari 1997 wordt de Derde Landelijke Roofvogeldag gehouden in de Stadsschouwburg van Meppel, tussen 9.30 uur en 16.00 uur. Er is een aantrekkelijk programma met lezingen, muziek en films.

Indien men gebruik wil maken van de lunch dient men f 11,- over te maken op postgiro 76 284 ten name van Werkgroep Roofvogels te Appelscha, onder vermelding van 'lunch roofvogeldag'.

Men dient zich van tevoren voor de bijwoning van deze roofvogeldag op te geven, omdat de mogelijkheid bestaat dat er geen ruimte is voor alle geïnteresseerden.

Maria Quist, Werkgroep Roofvogels Nederland, Aekingaweg 3, 8426 GN Appelscha, (0516) 43 26 60, fax (0516) 43 33 30.

## Ganzenexcursies in De Gelderse Poort

Het is weer winter, dus zijn in De Gelderse Poort de eerste wilde ganzen al weer neergestreken. Zo'n 80.000 Kolganzen en Rietganzen zullen de komende wintermaanden een fascinerend schouwspel bieden. Daarom organiseren het Natuurmuseum Nijmegen en het NABU Naturschutzstation uit Kranenburg ook deze winter een aantal busexcursies naar de ganzen in de Ooijpolder en De Duffelt.

De ganzenexcursies vinden plaats op 2, 9, 16 en 23 februari. De excursies starten vanaf het Natuurmuseum en duren ongeveer drie uur. De kosten zijn f 17,50 voor volwassenen en f 12,50 voor kinderen (t/m 14 jaar).

Het winterverblijf van de ganzen trekt ieder jaar veel belangstelling. Voortdurend trekken de ganzen in de typische V-vormige formaties door De Gelderse Poort en rusten uit op de weilanden. Helaas stappen veel toeristen in hun auto om de

ganzen te gaan bekijken. Dat leidt vaak tot opstoppingen op de kleine landwegen en de rust in het gebied wordt voortdurend verstoord. De ganzen slaan bovendien zo vaak op de vlucht dat de opbouw van voldoende energiereserves in gevaar komt en die hebben ze juist hard nodig voor de trek terug naar hun broedgebieden in Siberië.

Om dit ganzenoerisme in goede banen te leiden, zijn het Natuurmuseum en het Naturschutzstation vorig jaar gestart met busexcursies. De deelnemers kunnen zo op een comfortabele en aanschouwelijke manier kennis maken met de ganzen. En... de auto blijft dan thuis! Vorige winter namen maar liefst drieduizend personen deel aan deze excursies.

Tijdens de bustocht vertellen de gidsen allerlei wetenswaardigheden over het gedrag van de vogels en over hun winterverblijfplaats: het riviereengebied. Op enkele plaatsen wordt uitgestapt.

■ Inschrijving/inlichtingen: Natuurmuseum Nijmegen, Gerard Noodtstraat 121, 6511 ST Nijmegen, (024) 323 07 49.

## Gestempelde buizerdveren

In het kader van ons onderzoek naar de populatie van de Buizerd in Flevoland worden sinds kort de vliegveren (handpennen, armpennen en staartpennen) bestempeld. Het stempel bestaat uit een getal van zes of zeven cijfers, overeenkomend met het ringnummer.

Op deze wijze kan, zonder dat de vogel nog eens wordt gevangen, veel aanvullende informatie worden verzameld. De ruitijd valt deels samen met de broedtijd, ruiveren bij een nest geven dus aan dat één van de ouders is geringd en met welk ringnummer dat is gebeurd. Als de jongen vervolgens worden geringd, kan de relatie worden gelegd tussen ouder en jongen.

In totaal worden bij iedere vogel 56 veren bestempeld (2 x tien handpennen; 2 x twaalf armpennen en twaalf staartpennen). De rui van deze 56 veren beslaat doorgaans twee en soms drie ruiperiodes. De kans op een veermelding is dus niet alleen vrij groot, maar de periode tussen merken en vinden kan ook aanzienlijk zijn. Tot en met de zomer van 1996 werden als proef een tiental Buizerden aldus gemerkt. Inmiddels zijn twee vogels aan de hand van de ruipennen teruggemeld!

Aangezien niet alle gevangen vogels binnen Flevoland zullen blijven om er ook daadwerkelijk te broeden en ook tussen verschillende broedseizoenen verplaatsingen op kunnen treden, verzoeken wij een ieder uit te kijken naar ruipennen van door ons gemerkte vogels. Veren (of foto's daarvan) kunnen worden gezonden aan: Ton Eggenhuizen, Harpstraat 71, 1312 KH Almere. Bij inzending wordt tevens verzocht om zoveel mogelijk informatie te geven: datum, lokatie, aanwezigheid van broedpaar, zo mogelijk het geslacht, al dan niet gevonden bij nest en (in geval van ringen) de ringnummers van de nestjongen. Iedere melder krijgt bericht van waar en wanneer de vogel is geringd.

■ Ton Eggenhuizen & Kees Breek (adres zie hierboven).